ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

O‘ZDJTU ITALYAN TILI TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI KAFEDRASI MUDIRI B.S.ERGASHOVA TAQRIZI ASOSIDA ITALIYAN TILIDA SO‘Z BIRIKMALARINING SEMANTIK QAMROVI

Vasliddinova Gulmira Rustam qizi
O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari universiteti 2-kurs magistranti
gulmirarustamqizi@gmail.com
+998 90 196 56 80

Annotatsiya

Ushbu maqola Italiyan tilidagi so‘z birikmalarining semantik qamrovini o‘rganishga bag‘ishlangan. Unda so‘z birikmalarining ma’nolari, tuzilmalari va kommunikativ funksiyalari tahlil qilinadi. Korpus va semantik tahlil usullari yordamida so‘z birikmalarining turli kontekstlarda qo‘llanilishi, shuningdek, ularning ijtimoiy va madaniy kontekstdagi o‘rni o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: fraza, metod, analiz, kontekst, gap, frazeologizm, semantika

Семантический объем словосочетаний в итальянском языке.

Аннотация

Данная статья посвящена изучению семантического объема словосочетаний в итальянском языке. Анализируются значения, структуры и коммуникативные функции словосочетаний. С помощью методов корпусного и семантического анализа изучено употребление словосочетаний в разных контекстах, а также их роль в социальном и культурном контексте.

Ключевые слова: фраза, метод, анализ, контекст, предложение, фразеологизм, семантика

Semantic scope of phrases in Italian.

Annotation.

This article is devoted to the study of the semantic scope of phrases in the Italian language. The meanings, structures and communicative functions of phrases are analyzed. Using corpus and semantic analysis methods, the use of phrases in different contexts, as well as their role in the social and cultural context, was studied.

Key words: phrase, method, analysis, context, sentence, phraseology, semantics

Kirish: Frazeologiya til va muloqotni o‘rganishda fundamental jihat hisoblanadi. Unga idiomatizmlar, maqollar, idiomatik iboralar va so‘z birikmalari kabi turg‘un iboralar kiradi. Ushbu iboralar ma’lum bir madaniyat yoki til hamjamiyatining og‘zaki va yozma nutqining ajralmas qismidir.

Frazeologiyaning ahamiyati uning tilni boyitish va to‘ldirish, tushuncha va g‘oyalarni yanada samarali va ifodaliroq yetkazish qobiliyatidadir. Turg‘un iboralar majoziy ma’noga ega bo‘lib, ko‘pincha ularning ma’nosi tarkibidagi alohida so‘zlarning ma’nosidan kelib chiqmaydi. Shuning uchun frazeologiyani o‘rganish so‘z boyligini kengaytiradi va muloqot qobiliyatini yaxshilaydi.

Bundan tashqari, frazeologiya madaniyatlararo muloqotda muhim rol o‘ynaydi. Har bir madaniyat o‘z e’tiqodlari, qadriyatlari, an’analari va urf-odatlarini aks ettiruvchi o‘ziga xos turg‘un iboralarga ega. Chet tilining frazeologiyasini bilish o‘sha til hamjamiyatining madaniyati va mentalitetini yaxshiroq tushunishga yordam beradi, bu esa muloqot va o‘zaro tushunishni osonlashtiradi.

Frazeologiya kundalik muloqotning ham asosiy elementidir. Turg‘un iboralar ko‘pincha kundalik suhbatlarda, norasmiy nutqlarda va norasmiy til almashinuvida qo‘llaniladi. Frazeologiyadan to‘g‘ri

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

foydalana olish tabiiy va ishonchli muloqot qilish imkonini beradi, nutq ravonligini va o‘zaro tushunishni yaxshilaydi.

Frazeologiya til o‘rganishda qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkin. Turg‘un iboralarning ma’nosi ko‘pincha so‘zlarning tom ma’nosidan tushunarsiz bo‘lgani sababli, ularni alohida ma’no birliklari sifatida o‘rganish va yod olish zarur. Bundan tashqari, turg‘un iboralar turli tillarda, hatto bir tilning o‘zida ham, ular qo‘llaniladigan madaniy va ijtimoiy kontekstga qarab farqlanishi mumkin. Shuning uchun ular tilni o‘rganishda qo‘shimcha harakat talab qiladi. “Lotin tilidan kelib chiqqan italyan tili XIXasrdan boshlabgina adabiy til me’yorlari asosida sayqallashtiriladigan bo’ldi. Italyan adabiyotida so’zlashuv tili va badiiy tilda hozirgi kunga kelib deyarli tafovut kuzatilmaydi”.[1]

- **Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review).** Umumiy tilshunoslikda frazeologiya tilni boyituvchi asosiy omillardan biri sifatida qaraladi. Charles Bally frazeologiyani alohida so‘zlarning ma’nosidan mustaqil bo‘lgan “semantik birliklar” deb ta’riflagan. V.V. Vinogradov esa frazeologiyani tilning ekspressiv (ifodali) imkoniyatlarini oshiruvchi leksik birliklar sifatida o‘rgangan. Unda frazeologiyaning ahamiyati tilni boyitish, ifodaliroq muloqot qilish va madaniyatlararo o‘zaro tushunishni osonlashtirishda ekanligini ta’kidlagan. Bu, M.M. Makovskiy va V.N. Teliya kabi frazeologlar ishlarida keng yoritilgan. Ular turg‘un iboralarni milliy mentalitet va madaniy kodlarni saqlovchi birliklar deb hisoblashadi.

So‘z birikmalari (Le locuzioni) — bu tilda ma’lum ma’noga va qo‘llanilishga ega bo‘lgan so‘zlar birikmasidir. Ular alohida so‘zlardan farqli o‘laroq, murakkabroq tuzilishga ega bo‘lishi va fe’llar, ravishlar, predloglar va otlar kabi bir nechta elementlarni o‘z ichiga olishi mumkin. So‘z birikmalari o‘z funksiyasi va tuzilishiga qarab har xil turlarga bo‘linishi mumkin.

O‘zgarmaslik (l’invariabilità) — ba’zi so‘z birikmalari, masalan, *“a prescindere da”*, jins va songa qarab o‘zgarmaydi. Bu xususiyat so‘z birikmalaridan foydalanish va ularni eslab qolishni osonlashtiradi, chunki ular grammatik o‘zgarishlarni talab qilmaydi.

Idiomatizm — so‘z birikmalarining asosiy xususiyatlari. Bu so‘z birikmasining ma’nosi uning tarkibidagi alohida so‘zlarning ma’nolari yig‘indisi emasligini bildiradi. Masalan, *“prendere in giro”* (ustidan kulmoq)[2] iborasi kimnidir ustidan kulishni anglatadi, lekin uning tarkibidagi *“olmoq”* va *“aylanmoq”* so‘zlarining alohida ma’nosi bu ma’noga aloqador emas.

Qo‘llanish chastotasi — ba’zi so‘z birikmalari boshqalarga qaraganda kengroq tarqalgan va kundalik muloqotda ko‘proq qo‘llaniladi. Masalan, *“fare una buona impressione”* umumiy so‘z birikmasi bo‘lsa, *“fare un’ottima impressione”* kamroq qo‘llaniladi.

Tadqiqot metodologiyasi. (Research methodology). Italiyan tilidagi so‘z birikmalarining semantik hajmini tahlil qilish uchun quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

- Korpus tahlili: Berilgan lingvistik korpusdan olingan misollar asosida so‘z birikmalarining qo‘llanilishi va kontekstual ma’nosini o‘rganish. Bu usul til materiallarini keng miqyosda tahlil qilish imkonini beradi. John Sinclair tomonidan asos solingan bu metodologiyaga.
- Semantik tahlil: G.O. Vinokur va boshqa rus tilshunoslari frazeologik birliklarning ma’nosini yoritish uchun semantik tahlilni qo‘llashgan. Pragmatik tahlil — so‘z birliklarining ijtimoiy kontekstdagi o‘rnini o‘rganish, leksik tahlil — so‘z birikmalarining leksik birliklar bilan aloqasini o‘rganish kabi usullar orqali so‘z birikmalarining ma’nosini tushunishga harakat qilinadi.

[1] O’zbek va italyan bolalar adabiyotida qahramonlar xarakterlarining qiyosiy tahlil metodi asosida yoritilishi.(J.Rodari va X.To’xtaboyev ijodi asosida)**,** B.Ergashova, So’z san’ati jurnali.

[2] “Italyan tilidan badiiy bo'yoqdorlikni ifodalovchi birliklar: so'z birikmalari, iboralar, maqollar” Olimova E’zoza. 2023.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

Tahlil va natijalar. (Analysis and results). So‘z birikmalarini ularning funksiyasi va tuzilishiga qarab turli kategoriyalarga ajratish mumkin. So‘z birikmalarining tasnifi:

- Fe’l so‘z birikmalari (Locuzioni verbali): Ular fe’l va bir yoki bir nechta so‘zlardan iborat bo‘lib, fe’l vazifasini bajaradi. Masalan: *“fare finta di” (o‘zini hech narsa bo‘lmagandek tutmoq)*, *“andare via” (ketmoq)*, *“prendere in giro” (ustidan kulmoq).*
- Ravish so‘z birikmalari (Locuzioni avverbiali): Ular ravish va uni aniqlovchi bir yoki bir nechta so‘zlardan tashkil topgan. Masalan: *“a malincuore” (noilojlikdan)*, *“invece di” (ning o‘rniga)*, *“senza dubbio” (shubhasiz)*.
- Predlog so‘z birikmalari (Locuzioni preposizionali): Bular predlog va uni aniqlovchi bir yoki bir nechta so‘zlardan iborat. Ular gapdagi ikki yoki undan ortiq element o‘rtasidagi makon, vaqt, sabab, usul va maqsad munosabatlarini ifodalash uchun ishlatiladi. Masalan: *“a causa di” (sababli)*, *“in base a” (asosida)*, *“al di sopra di” (ustida)*.
- Ot so‘z birikmalari (Locuzioni nominali): Ular ot va uni aniqlovchi bir yoki bir nechta so‘zlardan tashkil topgan. Masalan: *“casa madre” (bosh kompaniya)*, *“aereo cargo” (yuk samolyoti)*, *“peso forma” (ideal vazn)*.
- Sifat so‘z birikmalari (Locuzioni aggettivali): Ular sifat va uni aniqlovchi bir yoki bir nechta so‘zlardan iborat. Masalan: *“di primo piano” (taniqli)*, *“in buona fede” (yaxshi niyatda)*, *“a rischio” (xavf ostida)*.
- Bog‘lovchi so‘z birikmalari (Locuzioni congiuntive): Ular bog‘lovchi va uning ma’nosini aniqlashtiruvchi bir yoki bir nechta so‘zlardan iborat. Masalan: *“in quanto a” (ga nisbatan)*, *“tanto che” (natijasida)*, *“visto che” (ko‘rinib turibdiki)*.

Xulosa va tavsiyalar. (Conclusion/Recomendations). Ushbu maqolada Italiyan tilidagi so‘z birikmalarining semantik qamrovi chuqur o‘rganildi. Tahlil qilingan so‘z birikmalari o‘zaro munosabatlari, kontekstual ma’nolari va kommunikativ funksiyalari bilan birgalikda ko‘rib chiqildi. Korpus va semantik tahlil usullari yordamida so‘z birikmalarining turli kontekstlarda qo‘llanilishi va ularning ijtimoiy va madaniy kontekst bilan bog‘liqligi aniqlanadi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, so‘z birikmalari nafaqat leksik birliklar, balki g‘oyalarni ifodalashning muhim vositasi hamdir. Ular o‘z ichiga olgan ma’nolar badiiy asarlarda, shuningdek, kundalik muloqotda keng qo‘llaniladi. Bu esa o‘z navbatida Italiyan tilining boyligi va o‘ziga xosligini ochib beradi.

Kelajakdagi tadqiqotlar doirasida boshqa tillardagi so‘z birikmalarining semantik qatorini o‘rganish, shuningdek, ularni boshqa tahlil usullari bilan birga ko‘rib chiqish bu sohadagi bilimlarni yanada kengaytirishi mumkin, ya’ni:

- Boshqa tillar bilan qiyosiy tahlil: Italyan tilidagi so‘z birikmalarini o‘zbek yoki ingliz kabi boshqa tillardagi shunga o‘xshash birliklar bilan qiyosiy tahlil qilish, til interferensiyasi (o‘zaro ta’siri) va madaniy farqlarni chuqurroq anglashga yordam beradi.
- So‘z birikmalarining o‘zgarishi: So‘z birikmalarining tarixiy evolyutsiyasini, ya’ni ularning vaqt o‘tishi bilan qanday paydo bo‘lganini, ma’nosini o‘zgartirganini yoki foydalanishdan chiqib ketganini o‘rganish tilning dinamik xususiyatlari haqida yangi ma’lumotlar beradi.
- Kompyuter lingvistikasi: So‘z birikmalarini avtomatik aniqlash va tahlil qilish uchun kompyuter modellarini va sun’iy intellekt texnologiyalarini qo‘llash ushbu sohada inqilobiy yutuqlarga erishishga xizmat qiladi.

Yakuniy xulosa shuki, italyan tilini chuqur o‘rganish uchun nafaqat grammatika va so‘z yodlash, balki tilning yashirin qatlamlari – uning frazeologik boyligini ham o‘zlashtirish zarurdir.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Quartu B. M., (2000) Dizionario dei modi di dire della lingua italiana, 4th ed., Milano.
2. Enciclopedia dell'Italiano, a cura di Raffaele Simone, Istituto della Enciclopedia Italiana, Roma, vol. 1, 2010.
3. Gianluca Aprile. (2008). Italiano per modo di dire//Alma Edizione .
4. https://it.wikipedia.org/wiki/Locuzione
5. https://skysmart.ru/articles/russian/frazeologizm
6. https://www.liceorocci.edu.it/files/RIPS070005/LAURENZIANO%202015-16/Le_locuzioni_idiomatiche_e_la_loro_origine.doc